

Csepeli György (Budapest). 11.30–12.30.: Generációs kihívások – generációs válságok, Kövér László (Budapest). 19.00.: Beckett: Godot-ra várva. Előadja az Egyetemi Színház (Auditorium Maximum, Ady tér)

Időszaki kiállítások:

Horváth Mihály utcai képtár – Szegedi Nyári Tárlat
Fekete Ház – Bari Károly képerveinek és grafikáinak kiállítása

Móra Ferenc Múzeum – Az 1950–60-as évek progresszív festészete.

Képcsarnok – Kovács Éva kerámia kiállítása.

Juhász Gyula Művelődési központ – Fontos Sándor emlékkiállítása.

Ma:
„Értelmiség” '92 Nyári Egyetem a JATE Aulájában. Előadások: 9.00–10.00. Irodalom. Nemzet. Politika. Hornyik Miklós (Budapest). 10.20–11.20.: A nemzeti identitás és az értelmiségiek.

Szükséges kérdőjelek

Vajda Mihály filozófus előadása

FOTÓ: NAGY LÁSZLÓ

Előadásának jellegzetes módon már a címében is kérdezve szólt a költővel Vajda Mihály: Minek nevezzetek? Vagyis minek nevezzük azt a társadalmat, amit szeretnénk létrehozni, s amit nyugaton már régóta élnek, alakítanak. Az elnevezés azért problematikus, mert a közelmúltban nemcsak az előző rendszer omlott össze, hanem egy fogalmi apparátus is, szélesebb értelemben vett társadalomelméleti kategóriáink rendszere. Alapfogalmaink – mint kapitalizmus, szocializmus és amiről mostanában mindig szó van: modernitás – ráadásul eredeti értelmezésükben sem fedték a valóságot.

Ha ezek a fogalmak nem működnek, akkor milyen fogalmi apparátus működik? Egyáltalán szükség van-e ilyen apparátusra? Vajda Mihály szerint nem válaszolni a legfontosabb kérdésekre, hanem kitenni a kérdőjeleket. A kategorizáló, lekerekítő, megmerevítő gondolkodás helyett elmélkedni, feltárni és kérdések formájában biztosítani azt az önmagunkhoz képesti distanciát, amely a gondolkodást egyáltalában lehetővé teszi.

Vajda Mihály véleménye szerint a politikai változások óta éppen ebből a szempontból vált nehezzé a magyar értelmiség kapcsolata a nyugati, úgynevezett baloldali társadalomtudósokkal: a társadalomkritika intenzitása, mértéke szerint. Ők, mint mondják, kritizálják azt a világot, melyben élnek, a mi régióink értelmisége viszont azt a konklúziót vonhatta le negyven év tapasztalataiból, hogy a totális kritikából csak tragédia és terror következhet. Vajda megfogalmazásában: nincsen olyan rossz világ, amelyet egészében át kellene alakítani. E nyugati baloldali körökben még él az az illúzió, hogy a társadalmi megtervezettség, „belenyúlás” mellett is megvalósulhat az a spontaneitás, amely biztosítja az egyéni autonómiát. Vajda Mihály értelmezése szerint ez nem azért nem valósult meg, mert mi rosszul csináltuk, hanem azért, mert nem csinálható. A totális, a kategorikus gondolkodás nem folytatható.

Hiszen mi a modernitás? A magától értetődés megszűnése – hangsúlyozta az előadó –, a születés, a hova-születés és a megvalósult élet magától értetődő összefüggésének és a társadalmi berendezkedés magától értetődőségének megszűnése. Az a modern társadalom, ahol a megszületett egyénből elvileg bármi lehet. A modernitás tehát maga a kontingencia, az esetlegesség. A szocializmus gondolata azon alapul, hogy lehetséges egy egészében megtervezett világ, amely a spontaneitásnál nagyobb autonómiát ad az egyéneknek. Láttuk, hogy ez hova vezetett. (Ez azonban nem jelenti azt, hogy az egyén autonómiájára épülő társadalom azonos lenne a kapitalizmussal, hiszen ez a marxi fogalmi sémát tekintve maga is bizonytalan kategória.) Másfelől a laissez fair kapitalizmus is utópia. Bizonyos mértékű beavatkozásra szükség van, itt egészséges belenyúlásról lehet csak szó, amely szükség esetén kezelni tudja a valóságokat.

Csak politikát lehet csinálni tudatosan, történelmet nem.

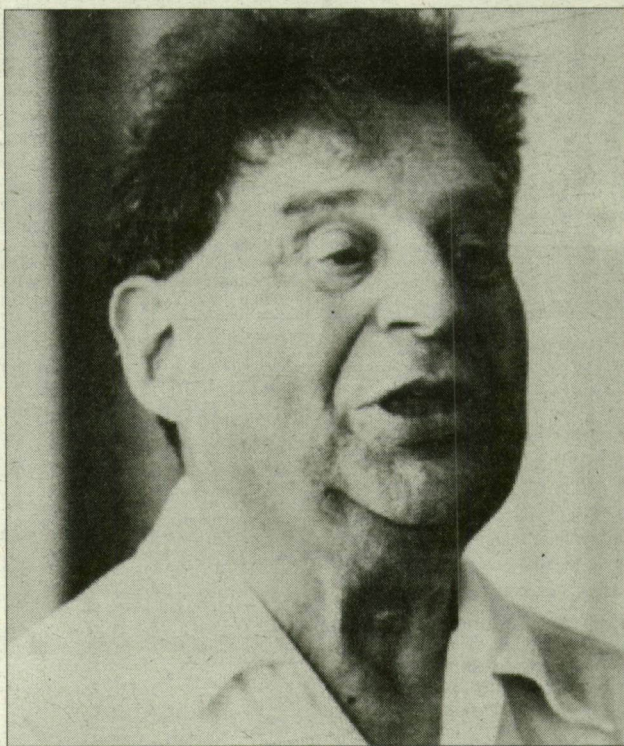
DOHÁNY EDIT

Nyári egyetem '92

A magyar barokktól a japán csodáig

Mi a modernizáció? Vámos Tibor akadémikus úgy fogalmazott tegnapi előadásában, hogy a modernizáció alapja a technikai módosulás, amelyet szerkezeti: szociológiai, gazdasági és életmódbeli átalakítások követnek. A modernizáció relatív és legkevésbé sem csupán a modern korhoz kapcsolható történeti kategória. A történelem korábbi szakaszaiban a katonai erő reprezentálta a technológiai fölényt, az illető társadalmi struktúra „modernségét”. Ma a gazdasági versenyben elfoglalt pozíció a perdöntő: az adott állam gazdasága képes-e magas hozzáadott értéket termelni, liberális demokráciát és jólétet nyújtani polgárainak. Ha nem, kényszermegoldásokat kell alkalmaznia.

Magyarország általában ez utóbbiakra szorult rá – egyetlen, fél évszázadig tartó sikeres periódustól eltekintve, ez pedig az Osztrák-Magyar Monarchia Duna menti intermezzója volt. Az elmaradott országok egyetlen reménye a társulás, az integráció. (Bosznia-Hercegovinának is virágzást hozott a Monarchia múlt századi annexiója.) Az integráció emelte

FOTÓ: NAGY LÁSZLÓ

fel a római vagy előtte a hellénisztikus birodalmakat. Az integráció nyomán azonban azokon a helyeken következett be prosperitás, ahol ez a folyamat autonómiák biztosításával járt együtt. (Ezért jelentett kudarcot Magyaror-

szágnak a Mária Terézia-féle központosítás.) Az integráció külsőségei közül a legszembetűnőbb, hogy a vezető országok életmódja, divatja rohamosan elterjed, legyen szó a római vagy az amerikai polgárok viseletéről. Ellenben

minden elzárkózás és az ezzel járó fundamentalizmusok (vallási, nemzeti, faji) az elmaradás reménytelenségét fejezik ki.

A fölzárkózás előtt utat nyithat a diktatúra is – jó példákat találni erre Latin-Amerikában vagy a Távol-Keleten. De ezek sohasem korlátozták a gazdaság szabad fejlődését, amelyet politikamentes – lévén általában katonai rezsimek – állami támogatásban részesítettek.

Az elmaradók több fejlődési modellből is okulhatnak. Érdekes a finnek példája: a nemzeti sajátosságok és a történelmi kontinuitás teljes megőrzésével hajtották végre a fölzárkózást; a japánok egy ezredév alatt háromszor váltottak rendszert: a fennmaradás érdekében a VII-VIII. században átvették a kínai kultúrát és írásbeliséget; a múlt század közepén megnyitották a kikötőket a Nyugat előtt; a 2. világháború után villámgyorsan adaptálták az amerikai technikai és szervezési kultúrát. Önmaguk feladása nélkül.

Ó.I.

A szent, aki néha elföldeli magát

Nagy Bandó András újra Szegeden

– Milyen műsorral látogat Szegedre?

– Egy vadonatújval. A címe egyelőre Miegymás, az alcíme pedig, mely később főcímmé fog előlépni: Lélek-szakadva. Témája a lélek és környéke, fantasztikumok és misztikumok, tényérjőlástól az asztrológián át a természetgyógyászatig. Ezzel a témával kicsit eltávolodtam a politikától is.

– Vissza a kezdetekhez? A Kocka utcában sem politizáltál.

– Valójában ugyanarról van szó, akkor is kiszúrtam egy témakört, melyet körüljártam és végigragoztam. Orfűn sikerült végre eljutni odáig, hogy nem egy-egy aktualitás ragadja meg a figyelmemet, hanem ennél komplexebb dolog. Azt pedig meglátjuk, hogy nekem van-e igazam, erre vágyik-e a közönség, vagy jobb szeretné, ha a színpadon is csak az lenne ami a hétköznapiakban, hogy egymásnak esünk.

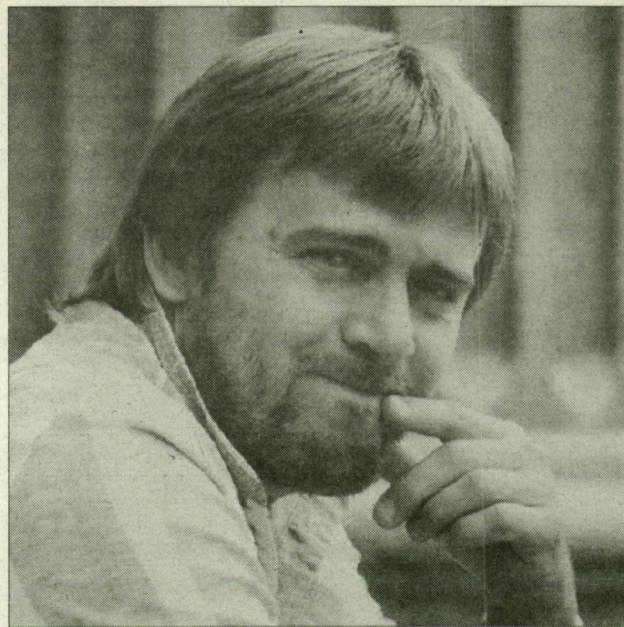
– A Kocka utcában a rideg, embertelen lakótelepet karikíroztad.

– Borzasztó, hogy falnyi ember lakhat egy óriási panelházban. Bármelyik városba bementem ott voltak a kocka utcák. Szegeden ugyan Kockaház utcának hívják, de Kockának rövidítettem, mert a háznak itt nincs jelentősége.

– Ezért is élsz most Orfűn?

– Régi vágyam volt, s már a középiskolában mondogattam: ha egyszer házat építhetnék, akkor fára építenék lakot. Ha nem is fára, de sikerült fák közé, a természetbe kiköltöznöm. Egyébként lehet, hogy ez a környezet a témakör választásomat is befolyásolta, s ezért foglalkozom a (lelki) nyugalom kérdéskörével.

– Nyugalomra vágyasz, akkor hogy lett belőled polgármester?

Nagy Bandó András, aki a Délmagyarországnál indult

Nagy Bandó Andrást nem kell bemutatni a középkorostálynak – a 47-esek nemzedékének. A szegediek előtt pedig különösen ismert neve és arca, hiszen innen indult. 1968-ban jelentek meg első rajzai a Délmagyarországon és a Szegedi Egyetemen. 1975-75 között esténként a Szeged Bárban lépett fel, mint humorista és konferanszié, napközben pedig kőművesként dolgozott. Tíz évvel ezelőtt búcsúzott el a várostól és augusztus másodikán, vasárnap lép fel az újszegedi szabadtéri színpadon.

– A falubeliek vettek rá. Amikor megvásároltam a telket, s megtudták, hogy idejövök lakni, akkor beszéltek rá. Nem azért költöztem ide, mert polgármester akartam lenni.

– S az elveszett nyugalom miatt mondtál le a polgármesterségről?

– Hosszú lenne elsorolni az okokat, most csak az én szempontomból legjelentősebbet említeném meg, a többi nem érdekes. Ahhoz hogy egy műsor elkészüljön először is sokat kell olvasnom, majd megírom, ezután eljárók fellépni; sofóri és előadóművészi teendők, s mellette természetesen van

család és magánélet. Ehhez még olyan pluszt vállalni, ami önmagában is hárommese feladat, hát...

– Aprópó polgármesterség: melyik párt színeiben indultál a választásokon?

– Egyikében sem. S annak örültem a legjobban, hogy tíz hónapos tevékenységem alatt sikerült kisöpörni a párt-harcokat is a faluból. Nem vagyok kormánypárti, sem ellenzéki, Magyarország pártján állok.

– Azért jutott eszembe a pártállás kérdése, mert hallottam egy híresztelést, vagy ha tgy jobban tetszik pletykát,

mely szerint átmenni szándékozol a Ludas Matyihoz.

– Amikor elindult ez a Ludas – és még nem került a „halbiológus” a hírlapkiadó élére –, az akkori szerkesztő, Dluhopolszky László felkért szerzőnek. Én szívesen írtam, de amint kiderült, hogy elkötelezettek, azonnal abbahagytam. Egy lapnak nem szabad így működnie, Farkasházy például soha nem kérdezi meg, hogy miről írok és mit választok témának. Egyébként azt hiszem, a Hócipőben ki-politizálom magamat, talán ezért viszek a színpadra kevesebbet belőle.

– A Hócipőben úgy.n rendszeresen publikálsz, de mintha eltűntél volna.

– Sándor Gyurival beszélgettem öt-hat éve, amikor még elég sokat voltam a nyilvánosság előtt, s akkor jegyezte meg találóan: a szenteknek tudni kell néha elföldelni magukat. Jobb ha az utcán meg-megszólítanak, hogy keveset vagyok a tévében és többet szeretnének látni. A Hócipő annyiból is jó, hogy meg tudom írni a véleményemet, nem szorul az asztalfiókba, mert az borzasztó...

– „Karikaturista az asztalfióknak nem rajzol.”

– Igen, ezt is én mondtam néhány éve.

– Rajzolsz még?

– Nem, de azt hiszem, újra kéne kezdeni. Talán majd ha ez a műsor elkészült. Vasárnap az ősbemutató lesz, még semmi nem végleges, még csiszolódik. Remélem tetszeni fog a közönségnek. Az első alkalommal az ember egész teste remeg, hogy hogyan reagálnak a nézők. De azt hiszem erre az izgalomra mindenki vágyik, aki ilyesmit csinál.

TAKÁCS VIKTOR